

**Оглядове досьє
щодо особливостей надання
соціальної послуги підтриманого проживання
(закордонний досвід)***

***Анотація.** В оглядовому досьє за результатами вивчення експертних матеріалів Європейської мережі аналізу соціальної політики та нормативно-правових актів Франції та Німеччини щодо надання соціальних послуг визначено особливості й проблеми реалізації законодавства щодо надання соціальної послуги підтриманого проживання.*

***Ключові слова:** державна політика у сфері довгострокового догляду, соціальна послуга, підтримане проживання, індивідуальна допомога для забезпечення автономного проживання, проживання з обслуговуванням.*

Основна частина. Соціальна послуга підтриманого проживання є одним із видів соціального захисту щодо довгострокового догляду за особою. За результатами вивчення практик організації соціального захисту в державах-членах Європейського Союзу (далі – ЄС) фахівцями Європейської мережі аналізу соціальної політики (European Social Policy Analysis Network, ESPAN) виділено шість моделей державної політики у сфері довгострокового догляду¹.

*Модель обмеженої державної інтервенції / регулювання / втручання характеризується низьким рівнем відповідних державних соціальних витрат** (у більшості держав Південної та Центрально-Східної Європи). Модель м'якої державної інтервенції / регулювання / втручання через здійснення грошових виплат характеризується вищим рівнем державних витрат у цій сфері***, майже половина яких має форму грошових виплат (в Іспанії та деяких державах Центрально-Східної Європи, зокрема в Польщі). Модель м'якої державної інтервенції / регулювання / втручання через надання соціальних послуг застосовується в державах із більшим рівнем соціальних витрат, ніж у державах, які віднесено до попередніх двох моделей, втім нижчим, ніж середній рівень державних соціальних витрат у державах-членах ЄС. Пріоритетним є фінансування послуг із догляду вдома або в закладах інтернатного типу. Модель, що характеризується відносним втручанням через стабільне фінансування соціальних послуг із довгострокового догляду****, що здійснюється у формі грошових виплат, впроваджується в Австрії, Німеччині, Італії, Чехії. Модель суттєвої державної інтервенції / регулювання / втручання***** через надання соціальних послуг, особливістю якої є пріоритетність послуг як способу забезпечення довгострокового догляду, реалізовується в Бельгії, Франції,*

¹ European Commission: Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion and Pavolini, E., *Long-term care social protection models in the EU*, Publications Office of the European Union, 2022. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2767/5178>

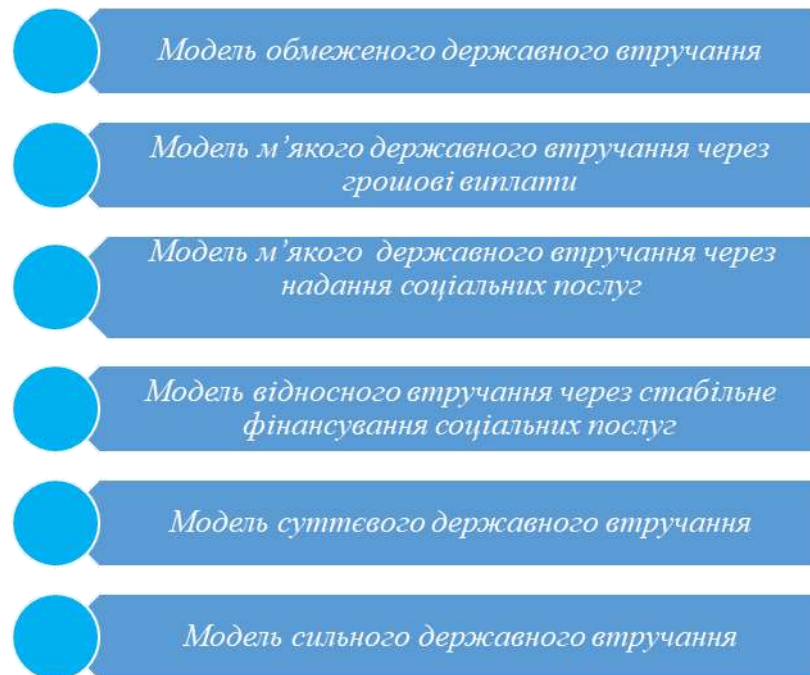
** У середньому частка витрат на фінансування соціальних послуг підтриманого проживання складає 0,4 % ВВП.

*** У середньому частка витрат на фінансування соціальних послуг підтриманого проживання складає 0,8 % ВВП.

**** У середньому частка витрат на фінансування соціальних послуг підтриманого проживання складає 1,7 % ВВП.

***** У середньому частка витрат на фінансування соціальних послуг підтриманого проживання складає 2 % ВВП.

Фінляндії. Модель сильної інтервенції / регулювання / втручання через надання соціальних послуг запроваджено в Данії, Швеції та Нідерландах*.

Стислий огляд правового регулювання відносин у сфері забезпечення підтриманого проживання у Франції та Німеччині – державах із розвинутою системою соціального захисту – додатково проілюструє певну специфіку підходів до реалізації відповідної державної політики**.

Згідно з Кодексом соціальних дій та сім'ї **Французької Республіки** (Code de l'action sociale et des familles)² (далі – Кодекс) закріплено право на отримання соціальної допомоги в різних видах будь-якою особою, яка проживає у Франції, за умови її відповідності законодавчо встановленим критеріям (стаття L111-1). Для людей похилого віку такими видами є підтримка та індивідуальна допомога для забезпечення автономного проживання вдома (prise en charge et allocation personnalisée d'autonomie à domicile).

Отримувачем індивідуальної допомоги визначено будь-яку особу похилого віку, яка проживає у Франції і не може впоратися з наслідками відсутності або втрати самостійності, пов'язаної з її фізичним або психічним станом (стаття L 232-1), та відповідає критеріям місця постійного проживання (у Франції), віку, рівня втрати фізичної та психологічної самостійності (у розумінні здатності до самообслуговування), що встановлено відповідними документами (стаття L 232-2). Особами, які проживають удома, вважаються ті, хто мешкає у власних житлових приміщеннях або в будинках приймаючої сім'ї, або в закладах для осіб похилого віку (статті L 232-5, L 441-1, пункт 6 частини першої статті L 312-1).

* У середньому частка витрат на фінансування соціальних послуг підтриманого проживання складає 3,5 % ВВП

** Для досягнення мети в оглядовому досьє збережена термінологія нормативно-правових актів законодавства Франції та Німеччини.

² Code de l'action sociale et des familles. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006074069/

Положеннями статей Кодексу детально визначено порядок надання цієї соціальної послуги. Особа подає заяву на отримання відповідної соціальної послуги. Спеціальна медико-соціальна бригада/комісія оцінює рівень втрати заявником фізично-психологічної здатності до самостійного проживання; згідно із законодавчо встановленими критеріями визначає, чи заявник має право на отримання допомоги; пропонує план допомоги; інформує про всі існуючі послуги та рекомендує найбільш релевантні для кожної особи, а також іншу корисну допомогу для підтримки автономного проживання особи вдома, зокрема профілактичного характеру або підтримку її близьких родичів-опікунів (стаття L 232-6). Обсяг фінансування плану допомоги встановлюється для кожного отримувача індивідуально (стаття L 232-3-1). Рішення про надання такої соціальної послуги приймається головою ради відповідного департаменту місцевого органу виконавчої влади (стаття L 232-12). Безпосереднє надання допомоги здійснюється фізичними особами, зокрема членами родини отримувача, окрім подружжя чи партнера, чи особою, з якою укладено договір про громадянську солідарність³, або спеціальними службами допомоги на дому (стаття L 232-7). Фінансування надання послуги здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів, внеску отримувача послуги, обсяг якого визначається згідно з положеннями статей L 232-4, L 232-8.

Моніторинг надання соціальної послуги згідно з планом допомоги здійснюється головою ради відповідного департаменту місцевого органу виконавчої влади, на вимогу якого отримувач допомоги зобов'язаний надавати всі документи, що підтверджують витрати коштів, які виділяються йому в рамках надання допомоги, а також спеціальними соціальними службами (статті L 232-6, L 232-16). Надання означеної послуги може бути призупинено у разі несвоєчасного подання отримувачами документів фінансової звітності, перелік яких встановлено Кодексом, а також якщо надання послуги становить ризик для здоров'я та безпеки її отримувача (стаття L 232-7).

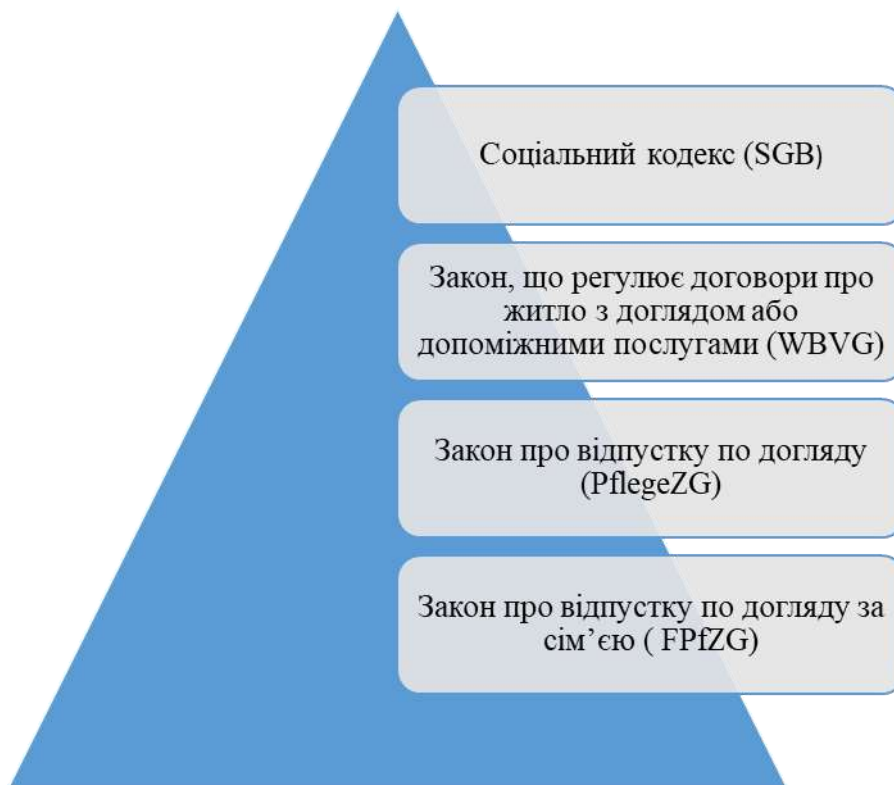
На рівні центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику, зокрема у сфері соціального захисту людей похилого віку, здійснюється формування загальнонаціональної інформаційної бази щодо надання соціальної послуги з підтримки та індивідуальної допомоги для забезпечення автономії особи, зокрема її автономного проживання вдома (стаття L 232-17). Узагальнюються дані про фінансові витрати, отримувачів послуги, діяльність медико-соціальних бригад/комісій тощо.

Вартим уваги є функціонування Національного офіційного інформаційного вебсайту для осіб похилого віку та осіб, які за ними доглядають⁴, що є цифровим інструментом для пошуку особами інформації про види соціальної допомоги, та сприяє підвищенню ефективності застосування законодавства у сфері соціального захисту.

³ Pacte civil de solidarité (Pacs). URL: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/N144#:~:text=Le%20pacte%20civil%20de%20solidarit%C3%A9,d'organiser%20votre%20vie%20commune>.

⁴ Portail national d'information et d'orientation des personnes âgées en perte d'autonomie et de leurs proches. URL: <https://www.pour-les-personnes-agees.gouv.fr/>

У *Німеччині* система соціальних послуг, зокрема послуг підтриманого проживання (Betreutes Wohnen), є досить розвиненою. До базових нормативно-правових актів із забезпечення підтриманого проживання слід віднести:

Соціальні права осіб, які потребують послуги проживання з підтримкою, передбачені Соціальним кодексом (SGB)⁵ (далі – СК), зокрема у положеннях книги першої, дев'ятої, одинадцятої, дванадцятої. СК не містить дефініції послуги проживання з підтримкою. Норми СК передбачають право осіб на послугу проживання з підтримкою з метою «забезпечення гідного існування осіб» та «захисту і створення рівних умов для вільного розвитку...» (§ 1 Книги I).

Положення § 4, § 9 та § 11 Книги I врегульовують право на соціальний захист, зокрема на такі види соціального забезпечення: соціальні послуги, допомога у натуральній формі та грошова допомога (соціальна допомога). Визначені також суб'єкти, відповідальні за надання цих видів соціального захисту: державні установи та/або органи місцевої влади (§ 12 Книги I), які в межах своїх повноважень інформують населення про права та обов'язки у сфері соціального захисту (§ 13 Книги I), надають необхідні консультації (§ 14 Книги I) з усіх соціальних питань, зокрема щодо соціальних виплат та інших видів соціального захисту; про можливості встановлення додаткового соціального забезпечення за віком тощо (§ 15 Книги I). Положення щодо здійснення *соціальних виплат* передбачені у § 17 Книги I. Кожен бенефіціар (одержувач

⁵ Sozialgesetzbuch (SGB). URL: <https://www.sozialgesetzbuch-sgb.de/>

соціальної допомоги) має право на своєчасну та повну соціальну послугу, за що відповідають постачальники послуг.

Книга XI СК «Соціальне страхування довгострокового догляду» передбачає *види, зміст та обсяг послуг* (страхування довгострокового догляду (п. 1 § 4 Книги XI); домашній та напів-інтернатний догляд (п. 2 § 4 Книги XI); надання медсестринського догляду (п. 3 § 4 Книги XI).

Закон про відпустку по догляду (PflegeZG)⁶ і Закон про відпустку по догляду за сім'єю (Familienpflegezeitgesetz - FPfZG)⁷ ухвалені з метою створення для працюючих осіб умов для поєднання виконання трудових функцій та сімейного догляду. У такий спосіб забезпечується участь членів сім'ї у догляді за особами, які його потребують.

Закон, що регулює договори про житло з доглядом або допоміжними послугами (WBGV)⁸ визначає порядок укладання договору між підприємцем (Unternehmer) – надавачем послуг та споживачем (Verbraucher), відповідно до якого підприємець зобов'язується надати житло та послуги з догляду або підтримки для забезпечення потреб особи в допомозі через вік (для людей похилого віку) та/або потреб у догляді у зв'язку з інвалідністю (стаття 1). Зазначимо, що вимоги стосовно житла із загальними допоміжними послугами та договору оренди житла з наданням послуг догляду не передбачаються положеннями WBGV. До цих видів відносин застосовуються норми цивільного законодавства про оренду, передбачені Цивільним кодексом⁹.

Визначення понять «проживання з підтримкою» (Betreutes Wohnen) та «проживання з обслуговуванням» (Service-Wohnen) у законодавстві не міститься. Зі змісту нормативних положень випливає, що під ними слід розуміти види соціальної допомоги, відповідно до яких особи отримують додаткову допомогу щодо ведення та утримання домашнього господарства та послуг стороннього догляду¹⁰. Мета цих видів соціальної допомоги однакова, але послуга «проживання з обслуговуванням» (Service-Wohnen) включає менший за обсягом сторонній догляд чи нагляд за особою.

Як свідчить практика, надавачі послуг (підприємці) можуть самостійно визначити, що є проживанням із підтримкою, а що – проживанням з обслуговуванням¹¹. Такі соціальні послуги орієнтовані на: людей похилого віку, які не потребують постійного догляду або потребують його лише обмежено; людей з обмеженими можливостями та певними захворюваннями (деменція, хвороба Паркінсона тощо); рідше – молодих людей або безхатьків¹².

⁶ Gesetz über die Pflegezeit (PflegeZG). URL: <https://www.buzer.de/gesetz/8222/index.htm>

⁷ Gesetz über die Familienpflegezeit (Familienpflegezeitgesetz - FPfZG). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/fpfzg/BJNR256410011.html>

⁸ Gesetz zur Regelung von Verträgen über Wohnraum mit Pflege- oder Betreuungsleistungen. 29.07.2009. (Wohn- und Betreuungsvertragsgesetz - WBGV). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/wbvg/BJNR231910009.html>

⁹ Bürgerliches Gesetzbuch. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>

¹⁰ Betreutes Wohnen / Service-Wohnen. URL: <https://www.pflege.de/altenpflege/betreutes-wohnen/>

¹¹ Там само.

¹² Там само.

Послуги «проживання з підтримкою» передбачають відмінності для кожної з категорій осіб. Основна увага приділяється збереженню незалежності таких осіб, а послугу орієнтовано на людей, які потребують індивідуальної допомоги, але разом із тим можуть жити самостійно. З урахуванням цього, визначається зміст або спектр заходів послуги, які умовно можна поділити на основні й додаткові. До основних належать: послуги консьєржа; прибирання, закупівля продуктів/предметів першої необхідності; встановлення домашньої системи екстреного виклику; послуги спеціальних контактних осіб, які забезпечують допомогу за потреби; надання послуг із догляду¹³.

До додаткових, як правило, за додаткову оплату, можуть бути включені: домашня допомога; доставка їжі; супровід для амбулаторної допомоги; послуги перукаря; послуги водія тощо¹⁴.

Для людей з обмеженими можливостями (інвалідністю), деякими захворюваннями відповідно до індивідуальних потреб визначається вид та обсяг допомоги. Соціальні працівники зазвичай надають підтримку протягом декількох годин щотижня, надаючи індивідуальну та інформаційну допомогу.

Проживання з підтримкою може включати такі види послуг: консультації та підтримка в усіх сферах життя та в кризових ситуаціях; структурування повсякденного життя; створення та підтримка соціальних контактів; рекреаційна діяльність; розробка кар'єрних цілей, допомога з пошуком роботи та поданням заяв; оформлення та організація медсестринського догляду; супровід особи під час візитів до лікаря та до органів влади¹⁵.

Порядок надання соціальних послуг і джерела фінансування. Відповідно до Соціального кодексу¹⁶ (WBVG) (статті 7–15)¹⁷ та інших нормативних актів витрати на послуги проживання з підтримкою покриваються за рахунок власних коштів одержувачів допомоги, державного бюджету, а також «організаціями соціальної економіки» (в рамках соціальних програм), асоціаціями соціального забезпечення або асоціаціями та організаціями самодопомоги¹⁸.

На офіційному сайті Федерального міністерства у справах сім'ї, людей похилого віку, жінок та молоді¹⁹ (далі – Міністерство) розміщено «Хартію прав людей, які потребують допомоги та догляду»²⁰. Хартія інформує, як процес допомоги та догляду може бути розроблений у конкретні терміни. Профільні установи, організації та служби використовують Хартію як інструмент

¹³ Wer kann betreutes Wohnen in Anspruch nehmen? URL: <https://gesund.bund.de/en/supported-living>

¹⁴ Там само.

¹⁵ Wer kann betreutes Wohnen in Anspruch nehmen? URL: <https://gesund.bund.de/en/supported-living>

¹⁶ Sozialgesetzbuch (SGB). URL: <https://www.sozialgesetzbuch-sgb.de/>

¹⁷ Gesetz zur Regelung von Verträgen über Wohnraum mit Pflege- oder Betreuungsleistungen. 29.07.2009. (Wohn- und Betreuungsvertragsgesetz - WBVG). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/wbvg/BJNR231910009.html>

¹⁸ Wer kann betreutes Wohnen in Anspruch nehmen? URL: <https://gesund.bund.de/en/supported-living>

¹⁹ Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. URL: <https://www.serviceportal-zuhause-im-alter.de/wohnen/spezielle-wohnformen/betreutes-wohnen-zuhause.html>

²⁰ Charta der Rechte hilfe- und pflegebedürftiger Menschen. URL: <https://www.bmfsfj.de/resource/blob/93450/be474bfdb4016bbca9bf87b4cb9264b/charta-der-rechte-hilfe-und-pflegebeduerftiger-menschen-data.pdf>

управління якістю послуг, що надаються для забезпечення ефективності щоденної практики.

Відповідно до положень Хартії догляду за важкохворими та вмираючими людьми здійснюються заходи щодо надання *хоспісної та паліативної допомоги*, зокрема для людей похилого віку²¹. Із метою підвищення обізнаності громадськості щодо рекомендацій цієї Хартії Міністерство забезпечує реалізацію проєкту «Координаційний та мережевий центр хоспісної і паліативної допомоги в Німеччині»²².

Окрім того, на сайті Міністерства²³, на спеціальному сервісному порталі²⁴ розміщено інформацію про види соціальних послуг проживання з підтримкою: «життя з допомогою» (Wohnen für Hilfe)²⁵; «спільне життя» (Gemeinschaftliche Wohnformen)²⁶; «проживання з підтримкою вдома» (Betreutes Wohnen zuhause)²⁷; «проживання з підтримкою в житловому комплексі» (Betreutes Wohnen in einer Wohnanlage)²⁸; «житлові громади для людей, які потребують догляду» (Wohn- und Hausgemeinschaften für Pflegebedürftige)²⁹; «життя в будинку престарілих/інтернаті» (Leben in einer Pflegeeinrichtung)³⁰:

«Життя з
допомогою»
(Wohnen für Hilfe)

- вид послуги, передбачений для осіб, які отримують щоденну допомогу замість орендної плати в євро (грошової допомоги), про що обидві сторони заздалегідь узгоджуються. Серед послуг – допомога по дому, садівництво, покупки, спільні прогулянки чи заняття. Кількість і види наданої допомоги можуть змінюватись і обговорюватись індивідуально.

²¹ Charta zur Betreuung schwerkranker und sterbender Menschen. URL: <https://www.charta-zur-betreuung-sterbender.de>

²² «Koordinierungs- und Vernetzungsstelle für Hospiz- und Palliativversorgung in Deutschland». URL: <https://www.koordinierung-hospiz-palliativ.de>

²³ Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. Zuhause im Alter. URL: <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/themen/aeltere-menschen/hilfe-und-pflege/zuhause-im-alter-75580>

²⁴ Serviceportal Zuhause im Alter. URL: <https://www.serviceportal-zuhause-im-alter.de>

²⁵ Generationenübergreifende Wohnprojekte: Wohnen für Hilfe. URL: <https://www.serviceportal-zuhause-im-alter.de/wohnen/spezielle-wohnformen/wohnen-fuer-hilfe.html>

²⁶ Gemeinsam mit anderen: Gemeinschaftliche Wohnformen. URL: <https://www.serviceportal-zuhause-im-alter.de/wohnen/spezielle-wohnformen/gemeinschaftliche-wohnformen.html>

²⁷ Service in den eigenen vier Wänden: Betreutes Wohnen zuhause. URL: <https://www.serviceportal-zuhause-im-alter.de/wohnen/spezielle-wohnformen/betreutes-wohnen-zuhause.html>

²⁸ Leben mit Service: Betreutes Wohnen in einer Wohnanlage. URL: <https://www.serviceportal-zuhause-im-alter.de/wohnen/spezielle-wohnformen/betreutes-wohnen-in-einer-wohnanlage.html>

²⁹ Selbstbestimmt wohnen auch bei Pflegebedarf: Wohn- und Hausgemeinschaften für Pflegebedürftige. URL: <https://www.serviceportal-zuhause-im-alter.de/wohnen/spezielle-wohnformen/wohn-und-hausgemeinschaften-fuer-pflegebeduerftige.html>

³⁰ Umfassend versorgt sein: Leben in einer Pflegeeinrichtung. URL: <https://www.serviceportal-zuhause-im-alter.de/wohnen/spezielle-wohnformen/leben-in-einer-pflegeeinrichtung.html>

«Спільне життя» (Gemeinschaftliche Wohnformen)	• вид послуги, що базується на ідеї самостійного (індивідуального) життя особи з одночасним проживанням у спільноті з літніми людьми (або в змішаному типі). Мешканці підтримують один одного в побуті, коли потрібна незначна допомога, організовують спільне дозвілля. Додатково надаються спеціалізовані сестринські послуги або послуги амбулаторних служб медсестринства (Pflegedienste).
«Проживання з підтримкою вдома» (Betreutes Wohnen zuhause)	• вид послуги, передбачений для осіб, для яких індивідуальних послуг вдома вже не достатньо і є потреба в конкретній допомозі вдома. Пропозиція включає пакет професійно-організованих послуг із догляду та посередництва, екстреного виклику контрактної особи. Укладається договір про догляд із постачальниками послуг і сплачується фіксована ставка за догляд. Пропозиції допомоги із проживання вдома пропонуються (не в усіх місцях) соціальними установами, а також муніципалітетами й житловими асоціаціями.
«Проживання з підтримкою в житловому комплексі» (Betreutes Wohnen in einer Wohnanlage)	• вид послуги, що передбачає для осіб високий ступінь незалежності з наданням комплексних послуг (залежно від житлового комплексу та контракту): харчування, послуги догляду, послуги з прибирання та навіть дозвілля. Передбачено окремі (індивідуальні) безбар'єрні житлові приміщення. Зазвичай на місці присутня контактна особа, яка може надати необхідну консультацію чи інформацію. Є загальні кімнати для спілкування та спільного дозвілля.
«Житлові громади для людей, які потребують догляду» (Wohn-Hausgemeinschaften für Pflegebedürftige)	• вид послуги, основною метою якої є: забезпечення індивідуальної допомоги в знайомому житловому середовищі. Механізм наступний: для 6-12 осіб, які потребують догляду, організовується проживання у спільному житловому помешканні, в окремих кімнатах або квартирах, які можуть бути обладнані власними меблями, а кухня та санвузли – є спільними. Спільне життя організовується вихователями, які можуть бути присутніми в помешканні цілодобово, якщо це необхідно. Крім того, індивідуально необхідні послуги з догляду надаються медсестрами.
«Життя в будинку престарілих/інтернаті» (Leben in einer Pflegeeinrichtung)	• вид послуги, що передбачає забезпечення комплексної підтримки для осіб за допомогою професійного персоналу. Ризик полягає в можливому обмеженні особистих свобод, автономії та самовизначення.

Окремі надавачі послуг спеціалізуються на певних цільових групах: молоді люди з психологічними проблемами; люди з обмеженими фізичними можливостями; люди з ризиком самогубства; люди із залежністю. Для людей з проблемами психічного здоров'я також доступні індивідуальні психологічні консультації³¹.

³¹ Wer kann betreutes Wohnen in Anspruch nehmen? URL: <https://gesund.bund.de/en/supported-living>

Важливо зазначити про переваги та проблемні аспекти проживання з підтримкою. Серед *переваг*: висока якість життя та безпеки осіб; дотримання приватності життя, з вільним облаштуванням квартири; спільна діяльність з іншими мешканцями житлового приміщення; легке підтримання соціальних контактів; широкий спектр послуг – базових і додаткових; надання порад, інформації, підтримки в будь-який час.

Проблемні аспекти: доступність житла з підтримкою; стандарти якості послуг, у тому числі через відсутність визначення поняття «проживання з підтримкою»; можливий переїзд, якщо особі – споживачу послуг потрібен догляд, але відсутній територіальний заклад для такого догляду³²; переїзд, як правило, потрібно планувати заздалегідь, оскільки існують списки очікування³³.

Інформацію щодо проживання з підтримкою, проживання з обслуговуванням для осіб, які такої допомоги потребують, надають: Федеральне міністерство у справах сім'ї, людей похилого віку, жінок та молоді³⁴; соціальні установи; муніципалітети та житлові асоціації. Довідково інформацію надають медсестри в асоціаціях соціального забезпечення або працівники в житлових асоціаціях.

II. Узагальнення позицій (висновки)

Експертами у сфері надання соціальних послуг визначено низку проблем, з якими стикаються держави у процесі реалізації політики забезпечення потреб населення щодо довгострокового догляду за особою³⁵. Так, з огляду на все більше поширення в державах-членах ЄС практик запровадження стратегії «старіння на місці»/«ageing in place», що базується на допомозі особі задля її комфортного проживання вдома, особливої гостроти набуває питання забезпечення державою довгострокового нагляду вдома для всіх осіб, які цього потребують. Експерти зауважують, що багато держав не мають відповідних ресурсів.

Другою проблемою вважається надання достатньої підтримки для неформальних сімейних опікунів (нелегалізоване опікунство), якими найчастіше є жінки, оскільки недостатня підтримка сприяє їхньому передчасному виходу на пенсію або скороченню їхнього робочого дня, емоційному вигоранню з потенційними негативними наслідками для їхнього здоров'я та благополуччя і загалом – посиленню гендерної нерівності.

Третя проблема зумовлена низкою факторів, зокрема стрімкими темпами старіння населення в державах ЄС, що спричиняє зростання видатків державного бюджету. На нашу думку, у сучасних умовах геополітичних потрясінь, що призводять, зокрема, до збільшення військових бюджетів членів ЄС,

³² Betreutes Wohnen / Service-Wohnen. URL: <https://www.pflege.de/altenpflege/betreutes-wohnen/>

³³ Wer kann betreutes Wohnen in Anspruch nehmen? URL: <https://gesund.bund.de/en/supported-living>

³⁴ Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. URL: <https://www.serviceportal-zuhause-im-alter.de/wohnen/spezielle-wohnformen/betreutes-wohnen-zuhause.html>

³⁵ European Commission: Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion and Pavolini, E., *Long-term care social protection models in the EU*, Publications Office of the European Union, 2022. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2767/5178>

перспективи ефективного втілення стратегії «старіння на місці»/«ageing in place» є доволі проблематичними.

За результатами опрацювання експертних матеріалів Європейської мережі аналізу соціальної політики (European Social Policy Analysis Network) та нормативно-правових актів (Франція, Німеччина) вважаємо слушним виокремити основні проблеми надання соціальної послуги підтриманого проживання.

Отже, особливості державної політики щодо забезпечення надання соціальної послуги підтриманого проживання зумовлюються низкою чинників, насамперед – рівнем економічного розвитку держави, що визначає частку державного бюджету, яку спрямовують на відповідне фінансування.

У державах ЄС застосовують шість підходів щодо державного втручання / державного забезпечення соціальної послуги підтриманого проживання: обмежене; м'яке з пріоритетом грошових виплат; м'яке з пріоритетом соціальних послуг; відносно стабільне фінансування з частим використанням інструмента грошових виплат (зокрема, Німеччина); суттєве, з пріоритетом соціальних послуг (зокрема, Франція); сильне, з пріоритетом соціальних послуг.

На прикладі Франції та Німеччини можна продемонструвати застосування різних підходів щодо правового регулювання надання соціальної послуги підтриманого проживання. Франція: законодавче закріплення права на підтримку та індивідуальну допомогу для забезпечення автономного проживання вдома; порядок надання відповідної соціальної послуги регулюється Кодексом соціальних дій та сім'ї Французької Республіки (Code de l'action sociale et des familles); чітке визначення критеріїв, яким має відповідати особа похилого віку для отримання такої послуги; відповідність особи встановленим вимогам визначається спеціальною медико-соціальною бригадою/комісією; здійснення державного моніторингу надання соціальної послуги, зокрема на підставі фінансових звітів її отримувачів. Німеччина: відсутність законодавчого закріплення права на отримання соціальної послуги підтриманого проживання, натомість закріплені права осіб на соціальне страхування, соціальну допомогу тощо; фактичне надання допомоги підтриманого проживання через надання різних соціальних послуг; визначення отримувачами таких послуг, зокрема, деяких категорій осіб похилого віку, осіб з обмеженими можливостями; відсутність одного базового закону й регулювання відносин згідно з положеннями декількох нормативно-правових актів, зокрема Соціального кодексу Федеративної Республіки Німеччини (Sozialgesetzbuch (SGB)), Закону щодо договорів про житло з доглядом або допоміжними послугами (WBVG), Закону про відпустку по догляді (PflegeZG), Закону про відпустку по догляді за сім'єю (Familienpflegezeitgesetz – FPfZG). Окрім відмінностей щодо забезпечення надання соціальної послуги підтриманого проживання, у двох державах мають місце й спільні риси, наприклад, запровадження цифрових інструментів для пошуку особами похилого віку інформації про соціальну допомогу: Національний офіційний інформаційний вебсайт для осіб похилого віку та осіб, які за ними доглядають (Франція), Сервісний портал «Старіння

вдома»/«Zuhause im Alter» на офіційному вебсайті Федерального міністерства у справах сім'ї, людей похилого віку, жінок та молоді (Німеччина).

До тріади проблем, що постають перед державами у відповідній сфері, віднесено: забезпечення достатнього фінансування; надання достатньої підтримки для неформальних сімейних опікунів, якими переважно є жінки; пошук резервів для подальшого збільшення державних видатків на забезпечення потреб усіх осіб, яким необхідно надати послугу підтриманого проживання.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені у документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*